

**KTH Arkitektur
och samhällsbyggnad**

Författare: Åsa Löfdahl
E-post: asalof@kth.se

Kvalitetssäkring av framtidens boende för äldre

- En studie om inbjudna arkitekttävlingar för ett åldrande samhälle.

Examinator/ handledare:

Magnus Rönn

Docent

Arkitekturskolan

Lärare/handledare:

Jonas E Andersson

Tekn Dr

Arkitekturskolan

UPPSATS I FORT- OCH VIDAREUTBILDNINGSKURSERNA:

Arkitektur för ett åldrande samhälle, AD222V, 10 hp

Arkitekturens kvalitetsfrågor, AD234V, 7,5 hp

Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm, HT 2011

Sammanfattning

Vi går mot en framtid och ett samhälle där vi lever längre och blir äldre. Detta beror på att vår livssituation och välfärd förbättrats med åren. Som en följd kommer andelen äldre i befolkningen att öka. För att de äldre ska trivas och må bra behöver frågor rörande kvalitet uppmärksammas. Då åldrandet innebär en förhöjd risk att drabbas av åldersrelaterade sjukdomar som demens och syn- eller funktionsnedsättningar är tillgänglighet och användbarhet begrepp som kommer få en allt större betydelse i det framtida samhället. En medvetenhet där nya tankar kan leda fram till smarta lösningar för att de äldre ska känna värdighet och trygghet i sitt boende är angeläget.

Ett sätt att arbeta med kvalitet i projekt är att arrangera en inbjuden arkitekttävling. I en inbjuden arkitekttävling använder man sig av prekvalificering, en process där en tillsatt utredningsgrupp utser lämpliga tävlingskandidater. Den här studien syftar till att reda ut huruvida prekvalificering är en metod som lämpar sig för att säkra kvalitet i ett projekt rörande bostäder för äldre.

Till grund för studien har ett specifikt fall granskats där fyra arkitektkontor blivit prekvalificerade att delta i ett projekt med bostäder för äldre i Gävle. De prekvalificerade kontoren är Basark AB, White Arkitekter, RB Rahel Belatchew Arkitektur AB/ Urbio AB, Nyréns Arkitekturkontor. Det är AB Gavlegårdarna som inbjuder in till prekvalificering med avseende på en projekttävling i stadsdelen Fridhem, Gävle.

De fyra arkitektkontoren samt utredningsgruppen har intervjuats angående prekvalificering och planering för äldre. Prekvalificering har återkommande lyfts fram som en metod med många fördelar i projekt för äldre.

De nyckelbegrepp som kan kopplas till rapporten är följande:
Kvalitet, äldreboende, prekvalificering, intresseanmälan, tillgänglighet, samordning.

1. Inledning

Antalet och andelen äldre i vårt samhälle ökar allt mer. Idag utgörs 17,3 procent av Sveriges totala befolkning av personer som är 65 år eller äldre; 65+. Enligt SCBs prognoser beräknas denna procentuella siffra öka till 23,7 procent fram till år 2050. Vi ser även en ökning av medellivslängden som för kvinnor kommer öka från 82,9 (2007) till 86,3 (2050). Det samma gäller för männen som ökar sin medellivslängd från 78,7 till 83,8. (SCB, 2007).

Den vanliga boende- och samhällsmiljön kommer att få en allt större betydelse i vårt åldrande samhälle. De resurser i samhället som är nödvändiga för äldres kvalitet i vardagen kommer inte att öka i takt med den åldrande befolkningen. En allt större del beräknas få klara sig själva eller ordna hjälp på egen hand då den kommunala hemtjänsten måste samla sina resurser till de med störst behov. Därför kommer den

byggda miljön att ge grundförutsättningarna för vilken kvalitet de äldre kommer att ha i sin vardag. Enligt rapporten "Bo bra hela livet" upplever många äldre att glappet mellan bostaden i det ordinära boendet och vård- och omsorgsboendet är alltför stort. Det finns önskemål om ett nytt boende när oro, otrygghet och ibland även ensamhet kan motverkas. Dessa äldre behöver en alternativ boendeform som är tillgänglig, har nära till service och möjlighet till gemenskap med andra, SOU (2008:113).

I det sjunde numret av tidskriften Arkitektur, 2009, finns artikeln "Bo på äldre dar" skriven av Kerstin Kärnekull. Hon betonar vikten av att uppmärksamma bristen av tillgängliga bostäder och forskningen kring dess utformning. Vidare menar hon att variationen i utformningen banar väg för nytänkande inom bostäder och bostadsområden för alla grupper.

Goda bostäder och boende miljöer är en förutsättning för att vi ska må bra och kunna klara oss själva även i hög ålder, (Kärnekull, 2009, s.59).

Äldreboendedelegationens slutrapport trycker på att en tydlig terminologi för äldres boendeformer skulle underlätta då dagens många termer och uttryck bidrar till förvirring, inte minst hos de äldre. Äldreboendedelegationen föreslår att begreppen seniorbostäder, trygghetsbostäder och vård- och omsorgsboende ska användas i officiell statistik, lagar och förordningar. På så sätt gör man det lättare för äldre att söka sig i tid till det bostadsalternativ som de föredrar. Att reda ut begrepp samt lägga fram goda exempel på äldres bostäder skulle kunna hjälpa de äldre att ta tidiga beslut.

Syfte och problemformulering

Vi går mot ett åldrande samhälle med nya samhällsutmaningar där vi måste säkra kvaliteten i utvecklingen och kommande projekt. Den äldre befolkningen ökar kraven på resurser och effektiva lösningar. Detta sätter press på att ta fram och använda sig av metoder som tillgodoser kraven på kvalitet i byggandet.

Denna studie syftar till att reda ut huruvida prekvalificering är en metod som lämpar sig för att säkra kvalitet i ett projekt med bostäder för äldre och därmed även för ett åldrande samhälle. Studien avser att belysa några frågor om arkitektens tidiga skeden som ett åldrande samhälle ställer. I arbetet att bygga för ett åldrande blir arkitektens roll en allt viktigare utgångspunkt där trygghet, livsglädje och vädrighet är nyckelbegrepp. Därför kommer studien utreda hur inbjudna arkitekturtävlingar, prekvalificering och intresseanmälningar kan anpassas så att de bidrar till en kvalitetssäkring inom framtidens boende för äldre.

Den centrala frågeställningen i denna studie är om prekvalifiering som metod, i tidiga skeden, tillgodoser de områden och kvaliteter som är väsentliga ur ett "åldrande samhälle" –perspektiv eller om man behöver se över processen.

Avgränsningar

Uppsatsen undersöker prekvalificeringen som kvalitetssäkrande metod i byggandet av miljöer för äldre. Uppsatsen bygger på ett specifikt fall där Gävle kommun och Gavlegårdarna AB arrangerat en inbjuden tävling med bostäder för äldre. Tävligen avser området Almvägen i stadsdelen Fridhem.

2. Bakgrund

Kvalitet

Kvalitet är ett begrepp som på många sätt är svårt att angripa och tolka. När det gäller äldres boendeform och miljö är det fler aspekter som behöver tilläggas för att få en kvalitativ helhet. I boken "Goda miljöer och aktiviteter för äldre" talar författarna om hur samspelet mellan omvårdnad, arkitektur, design och kultur kan främja hälsa och välbefinnande. Kvalitetsbegreppet är här något som ligger till grund för utformningen av äldres boende och närmiljö, (Wijk, 2004).

Arkitekt Lillemor Husberg, grundare till Vigs ängar, talar om hur en helhet ger mervärde när det gäller boende för äldre. I föreläsningen "Vigs ängar nu, då och i framtiden" från 2009 väljer hon att beskriva helheten på följande sätt:

Kostnaden blir mindre än summan av delarna, men innehållet större än summan av delarna, (Husberg, 2009).

Paulsson (2008) hävdar att utformningen ger ramarna och basen för de äldre, deras anhöriga och de som arbetar inom omsorgen. Vidare menar han att arkitekturen kan bidra till att de äldre kan fortsätta leva i kända levnadsmönster och därmed skapa en bättre kvalitet i de äldres vardag. Han betonar att en diskussion mellan brukare och planerare är nödvändig för att förstå hur arkitekter och omsorg tillsammans kan skapa mening i tillvaron på ett boende för äldre. Avslutningsvis framhåller Paulsson arkitektens roll på följande sätt:

Arkitekter och formgivare har en nyckelroll. Kåren kan bidra på ett mycket påtagligt sätt till långsiktigt hållbara lösningar med god ekonomi och livskvalitet för de äldre, (Paulsson, 2008, s.52).

I professionell kvalitetssäkring förekommer tre moment - ett som definierar kvalitet, ett som åstadkommer kvalitet och ett som övervakar kvalitetsarbetet, Rönn (2007). Alla dessa tre moment är särskilt viktiga i ett projekt när man bygger för äldre, vilket talar för att arkitektens roll blir mer central i planeringen för äldreboenden. Arkitekten är en professionell aktör som borde vara med under en länge period av processen. Bostaden i sig kommer att utgöra många fler funktioner i det åldrande samhället som alla har sina krav på utformning och utrymme. Platsen ska fungera som bostad, vård- och arbetsplats. Den ska även inrymma både allmänna och gemensamma utrymmen som ger upphov till aktivitet och rörelse bland de äldre. I boken "En fråga om kvalitet" konstateras följande:

Förnuft och känsla är två olika aspekter på mänskligt agerande som är intimt sammankopplade vid kvalitetsbedömningar, (Rönn, 2007, s. 8).

Detta innebär att utredningsgruppen står inför en svår uppgift att bedöma intresseanmälningar som arkitektkontoren skickar in. Vad är det egentligen som avgör om ett arkitektkontor är mer lämpat för uppgiften i fråga än andra inbjudna kontor? Intresseanmälan måste vara noga utformad för att utredningsgruppen ska kunna göra bästa möjliga och rättvisa bedömning. Detta för att i slutändan skapa goda och hållbara lösningar till äldres bostäder och därmed säkra deras kvalitet i vardagen.

Framgångsfaktorer

Framgångsfaktorer, det vill säga de faktorer som är av betydelse för att nå en bra kvalitet är av stor vikt i planeringens tidiga skeden. Genom att följa upp resultat från tidigare projekt kan framgångsfaktorer i planeringsprocesser identifieras och därmed vara ett sätt att främja goda lösningar.

I en analys från 2010 utförd av Sveriges kommuner och landsting granskas äldreomsorgen. Analysen bygger på kommunernas resultat från 2009 och i dokumentet identifieras ett antal framgångsfaktorer. En av faktorerna, den femte, behandlar kvalitetsaspekten och handlar om systematiskt arbete med kvalitetsutveckling. De kommuner som lyckats bäst arbetar aktivt med fokus på kvalitet och en mer brukaranpassad vård. Enligt Sveriges kommuner och Landsting har öppna jämförelser gällande kvalitet och effektivitet inneburit ett viktigt steg mot en förbättrad kunskapsstyrning.

Prekvalificering

Prekvalificering är ett urvalsförfarande som används tidigt i tävlingsprocesser för att identifiera lämpliga kandidater till tävlingar. Rönn (2011). Genom denna metod eftersträvas en kvalitetssäkring i projektens tidiga skeden för att nå det resultat som önskas. Arrangören bjuder in till en tävling där alla intresserade arkitektkontor får anmäla sig och vara med i en urvalsprocess för att få delta i själva arkitekturtävlingen. Inbjudan är ofta utformad som en annons där arrangören presenterar tävlingen och sig själv som anordnare av tävlingen.

I inbjudan uppmanas en intresseanmälan av de kontor som är villiga att delta i prekvalificeringen. Intresseanmälan ska följa en mall samt innehålla ett antal krav på erforderliga handlingar, vilka anges i annonsen/ inbjudan. Intresseanmälningarna granskas sedan av en tillsatt utredningsgrupp vars uppgift är att välja ut lämpliga kandidater till den fortsatta tävlingen. Utredningsgruppen är internt utsedd och består av ett antal personer med erfarenhet från olika yrkeskompetenser för att tillsammans rättvist kunna bedöma och välja ut lämpliga tävlingsdeltagare.

Nya namn på äldres boende

Äldreboendedelegationen förelår att man ska införa nya begrepp för att förtydliga vilken typ av boende som avses, (SOU, 2008:113). Termer och begrepp ska vara så entydiga som möjligt och bör därför finnas preciserade i lagar och förordningar. Delegationen föreslår att seniorbostäder, trygghetsbostäder samt vård- och omsorgsboende blir de nya grundläggande begreppen inom boende för äldre. De föreslår även att korttidsboende byts ut mot begreppet korttidsvård för att förtydliga att det ej rör sig om en egen boendeform.

Seniorboende

”Samlingsbegrepp för alla bostäder som inte omfattas av särslagstiftning och som är avsedda för personer över en viss ålder” (SOU, 2008:113, s. 48).

Trygghetsbostäder

”En form av bostäder för äldre som känner sig oroliga, otrygga och/ eller socialt isolerade. Bostäderna regleras i lagen (2009:...). Det är kommunal befogenhet att tillhandahålla trygghetsbostäder till äldre. De som bor i trygghetsbostäder ska ha

tillgång till en gemenskaphetslokal med möjlighet att in ta gemensamma måltider, personal som en gemensam resurs och trygghetslarm." Äldreboendedelegationen (SOU, 2008:113, s. 49).

Vård och omsorgsboende

"En boendeform för äldre som omfattas av rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen. I boendet erbjuds service, personlig omvårdnad och hemsjukvård dygnet runt (heldygnssomsorg). Vård- och omsorgsboende upplåts med hyresrätt för personer som bor permanent i denna boendeform." Äldreboendedelegationen (SOU, 2008:113, s. 49).

Korttidsvård

"En tidsbegränsad insats inom vård- och omsorgsboende" Äldreboendedelegationen (SOU, 2008:113, s. 50).

I bostäderna på Almvägen i området Fridhem finns brister i tillgängligheten. Bostäderna ägs av AB Gavlegårdarna och den inbjudna tävlingen avser utformning nya bostäder för äldre med en förbättrad tillgänglighet. Vilken typ av boende som efterfrågas till platsen framgår inte i inbjudan.

3. Metod och material

Studien bygger på ett fall där AB Gavlegårdarna arrangerat en inbjuden tävling med bostäder för äldre i området Almvägen, Gävle. Genom prekvalificering har fyra arkitektkontor blivit utvalda att gå vidare i arbetet med att ta fram tävlingsbidrag. I uppsatsen studeras arkitektkontorens inskickade intresseanmälningar tillsammans med kompletterande material i form av enkäter samt intervjuer. Utifrån dessa dokument och intervjumaterial har en jämförelse och analys arbetas fram.

Flygbild som visar tävlingsområdet, Almvägen och dess omgivning.

Litteratur

Den behandlade litteraturen i studien har studerats utifrån metoden "close reading", närläsning av dokument, Brummett (2010).

Intervjuenkät

De fyra prekvalificerade arkitektkontoren fick ta del i en intervjuenkät bestående av två delar. Första delen bestod av tio kortsvarsfrågor som skickades ut innan intervjutillfället. Vid intervjun samlades första delen in och därefter utfördes del nummer två. Den andra delen bestod av tre diskuterande frågor som krävde ett längre svar.

Intresseanmälningarna, tillsammans med intervjuenkäten kompletterades med en enkätundersökning om utredningsgruppens syn på prekvalificeringsprocessen. Enkätundersökningen utfördes på de tre ansvariga i utredningsgruppen.

Intervjuenkäten riktades till de ansvariga arkitekter som utsetts till referenspersoner vid de prekvalificerade kontoren. Då samtliga kontaktpersoner ej befunnit sig inom Stockholmsområdet har vid behov intervjuer utförts via telefon. Samtliga svar har anonymiserats. Den intervjuade har fått kommentera den slutliga bearbetningen av intervjuenkäten före anonymiseringen och dataanalysen.

Analys

Första steget i analysen har varit att ta del av de prekvalificerade arkitektkontorens intresseanmälningar. Intresseanmälningarna har jämförts och studerats för att se till vilka kvaliteter de kvalificerade kontoren lyfter fram. Meningen var att reda ut vad som har gjort dessa till utvalda tävlingskandidater och knyta framgångsfaktorer till deras lyckade prekvalificering. Enkätsvaren från utredningsgruppen, intresseanmälningarna samt intervjuenkäten med arkitektkontorens respektive ansvarige arkitekt har sammanställts i en diskussionsdel som utreder prekvalificeringens relevans och upplägg i projekt för äldre. Slutligen har framgångsfaktorer identifierats bland de prekvalificerade kontoren.

4. Resultat och Analys

Intervjuenkät: Del 1

Nedan följer en sammanställning av intervjuenkätens första del. Enkäten skickades ut till samtliga prekvalificerade arkitektkontor, tre av de fyra utskickade enkäterna besvarades.

Arkitekterna har alla tidigare varit ansvariga för projekt med inriktning på äldres boende. Samtliga såg det som en självklarhet att delta i AB Gavlegårdarnas inbjudna tävling. Sammansättningen av projektgruppen var över lag given, arkitekterna framhäver vikten av att eftersträva en grupp med olika discipliner, erfarenheter och åldrar.

Två av de utvalda kontoren har valt att lägga till information i intresseanmälan utöver vad som efterfrågades. Detta yttrade sig i form av beskrivningar av kontorens professionella profil och speciella kompetenser. Samtliga arkitekter ansåg att deras intresseanmälningar hade särskilda styrkor. Stark och bred kompetens, engagemang, lång erfarenhet av bostadsbyggande samt koppling mellan arkitektur och landskap var några styrkor som nämndes. Arkitekterna ansåg att svagheter i intresseanmälan var referensprojekten. Antingen hade man inget projekt som var tillräckligt unikt och "outstanding" eller så var projekten inte helt genomförda och därför presenterade som

”projekt i tidigt skede”. Dessa projekt i tidiga skeden kunde dock visa tydligare på idéer och visioner, vilket kunde vara användbart i intresseanmälningar.

När det gällde intresseanmälans utformning i förhållande till andra intresseanmälningar tyckte de tillfrågade att den skiljde sig till viss del. Arkitekterna la till extra utrymme för en beskrivande presentationstext av projektgruppen samt hur de tänkte arbeta. Slutligen spekulerade arkitekterna kring orsakerna till vad som gjorde att de blev prekvalificerade. Åsikten var genomgående att projektgruppen skulle vara välkomponerad och besitta en bred kompetens. En blandning av olika professioner, åldrar och erfarenheter var att föredra. En annan framgångsfaktor var även relevanta referensprojekt som visade på kreativitet.

Intervjuenkät: Del 2

Nedan följer en sammanställning av de svar som erhöles under den kvalitativa delen av intervjuenkäten. Två av intervjuerna utfördes över telefon då ett möte ej gick att arrangera. I en av intervjuerna deltog två medlemmar ur projektgruppen.

Framtidensboende för äldre

Arkitekterna hade en splittrad åsikt om vart fokus bör ligga när man bygger för framtidens äldre. Återkommande var uppfattningen om flexibla lösningar som kan appliceras på alla bostäder, inte enbart äldres boendeformer. När det gäller begreppen trygghet, livsglädje och värdighet var det begrepp som omnämndes i arrangörens inbjudan. Arkitekterna ansåg generellt att dessa begrepp var grundläggande för alla bostäder och gällde oavsett vem man byggde för. Man strävade efter att påverka planeringen och byggandet för att bejaka dessa begrepp.

- *”Fokus bör ligga på flexibilitet där man anpassar boende och miljö efter situationer och önskemål. Ett boende för äldre är som ett boende för vem som helst. Begreppen trygghet, livsglädje och värdighet bör kunna appliceras på alla typer av boende. Det gäller inte generellt bara för äldre”.*

- Arkitekt

Arkitekterna betonade att dagens bostadsbestånd behövde anpassas. Det var viktigt att ha med tillgänglighet i planeringen och tänka ett steg längre för att bostäderna skulle kunna användas av olika målgrupper över tid då efterfrågan förändras.

- *”(...)Fokus bör ligga på att tillrättalägga den befintliga miljön. Tillgänglighet i normalbeståndet är jätteviktigt för att samhället inte ska behöva dras med ofantliga kostnader samt att de äldre ska kunna röra sig och må bra. Det är även viktigt att inte fuska med tillgängligheten generellt när man bygger. När jag resonerar kring de här begreppen brukar jag utgå ifrån mig själv. Det som byggs nu kommer även jag att eventuellt använda och även mina barn. Det är det byggda vi har chansen att påverka, sen hur själva boendet är organiserat har man ju tyvärr inget större inflytande på. Men det är just den fysiska tryggheten och värdigheten i form av den byggda miljön som vi kan vara med och påverka(...)”.*

- Arkitekt

Vidare pratade arkitekterna om integration och att äldre behövde få känna sig delaktiga i samhället. Det var viktigt att det fanns utrymme för aktivitet för att höja kvaliteten i vardagen. Lokalisering och val av tomt var en central fråga ur denna aspekt på äldreboenden.

- "(...)Det är viktigt att man får bo i en normal miljö men ändå med en anpassad bostad så jag kan ta mig runt på egen hand i närområdet och självklart i bostaden. Som pensionär slutar man ju även jobba och då skulle i alla fall inte jag vilja sitta i en etta. På äldre dagar blir det att man befinner sig mer i bostaden och den behöver därför fylla många funktioner för att inte bli isolerande(...)"

- Arkitekt

"(...)Man behöver få vara med i centrum och känna att man fortfarande får vara med(...)"

- Arkitekt

- "(...)Alla behöver trygghet i sin bostad. Värdighet handlar om kvalitet, det ska inte vara så att man får mindre yta och sämre material. Standarden ska vara bra och man ska kunna känna sig värdig att få bo i en fin lägenhet(...)"

- Arkitekt

- "(...)Fokus bör ligga på att utveckla mötesplatser, allt för att undvika isolering och ensamhet. Det är viktigare att komma tillrätta med integrationsfrågan först. Angående begreppen är det viktigt att man som äldre fortfarande känner att man finns med i ett sammanhang. Man ska vara en del av vardagen och samhället, därför bör man försöka undvika att skapa öronmärkta områden. Bostadsområden bör vara generations- och åldersöverskridande, en blandning och mångfald berikar(...)"

- Arkitekt

Intresseanmälans utformning

Överlag tyckte arkitekterna att intresseanmälan var bra utformad. Dock kan denna positiva inställning bero på att samliga kontor i detta fall blivit utvalda till tävlingen. När det gällde den egna intresseanmälan betonades vikten av bredden i referensprojekten och sammansättningen av projektgruppen. En av arkitekterna introducerade en idé från Norge där man använde sig av projektförståelse för att kunna visa att man förstätt problematiken i tävlingsuppgiften.

- "(...)Kanske att arrangören kunde ha någon form av vision eller prognos om vad de själva tror kommer vara relevant med tanke på hur det ser ut i kommunen. Så tillgång till den typen av statistik hade kunnat vara till hjälp i arbetet.

- Arkitekt

- "(...)Det är genom sina referensprojekt som man har chans att visa vad man kan och behärskar. I Norge använder man sig av något som kallas "projektförståelse", en del där man förklarar hur man tolkar uppgiften och

hur man valt att sätta samman gruppen. Här beskriver och utvecklar man mer hur man tänker kring projektet. Man kan även redogöra för hur man ser på ett problem, lösning och hur man tänker angripa det hela(...)"

- Arkitekt

Att bygga för äldre

Arkitekterna var eniga om att det inte var mycket som skiljde sig från övrigt byggande. Arkitekterna påpekade att en mångfald, integration, samordning och helhet är stora frågor som behövde uppmärksammas för att projekt ska nå god kvalitet och gott resultat.

- "(...) Det kommer att hända mycket inom branschen, återigen är det flexibilitet som gäller. Äldre är inte en homogen grupp, det gäller att anpassa utbudet av boende så att det finns en valmöjlighet för alla(...)"

- Arkitekt

- "(...) Kunskap är väl det som känns viktigt och ett engagemang kring att vi blir allt fler äldre och lever längre. Samordningen är en central punkt, att kunna vara pedagogisk och kunna redogöra för bra och smarta lösningar. Det är redan viktigt i vanliga bostäder men i bostäder för äldre är det så många andra regler och lagar att ta hänsyn till så är man inte bra på samordning blir det lätt att man får kompromissa och livsmiljön blir inte första prioritet. Teknik, krav på arbetsmiljö och hygien är aspekter som annars tar stor plats och ligger till grund för utformningen av bostaden. Det behövs en hård styrning så att bostadsmiljön blir prioriterad, det är trots allt ens bostad som man ska betala hyra för och trivas i. Dessutom kanske det är din sista bostad i livet och då är det viktigt att det blir så bra som möjligt(...)"

- Arkitekt

- "(...) Det är egentligen ingen skillnad. Jag kan se en koppling mellan äldre och ungdomar, de har ofta lite mindre pengar och därför är dessa grupper bra att föra samman. Valmöjligheten bör fortfarande vara stor, olika storlekar på lägenheter och så vidare men de här två grupperna kan ge varandra väldigt mycket(...)". "(...) Det är väldigt viktigt att det inte blir segregerat(...)"

- "(...) Goda miljöer attraherar alla så att skapa och eftersträva detta bör ju vara fokus(...)"

- Arkitekt

En av arkitekterna berättade att kontoret använde sig av en upplevelseorienterad metod för att sätta sig in i den miljön de skapade. Kontoret arbetade fram ett antal fiktiva personer och satte sig in i hur deras vardag kunde se ut. Flertalet intervjuade arkitekter använde sig själva som referenspersoner och relaterade till hur de skulle vilja att deras vardag såg ut. Detta visade på två olika metoder för att få en bättre verklighetsförankring och kvalitetssäkring i projekten.

- "(...)Det är faktiskt universella idéer och frågeställningar man arbetar med i grunden. Dock är det vissa högre krav på tillgänglighet men annars är det inte så stor skillnad i jämförelse med andra projekt. Sedan är det viktigt att man tänker på gemenskap och sociala kvaliteter. Åter igen för att motverka ensamhet och isolering. Det krävs generellt att man ställer fler frågor och djupdyker. Vi brukar använda oss av fiktiva personer i vårt arbete med att skapa goda miljöer. Sätta oss in i deras vardag och situation och anpassa miljön därefter. Det är en bra metod för att få en bra överblick av de anpassningarna som kan komma att bli aktuella(...)".

- Arkitekt

Analys av prekvalificeringens moment

Denna analys bygger främst på de svar som erhöles från intervjuenkäterna samt de inkomna enkätsvaren från utredningsgruppen. Analysen utgår ifrån prekvalificeringens tre huvuddelar; inbjudan, intresseanmälan och urvalsprocessen. Denna uppdelning gör det möjligt att jämföra prekvalificeringens olika moment utifrån flera perspektiv för att kunna knyta framgångsfaktorer till metoden.

Inbjudan

Som inledning till denna analys diskuteras varför byggherren valt att arrangera en inbjuden tävling. Enligt utredningsgruppen valde man denna form av tävling då byggherren hade bra erfarenheter av metoden från tidigare utförda projekt. En annan viktig aspekt de lyfte fram var möjligheten till att få bidrag genom hjälpmedelsinstitutets program "Bo bra på äldre dar".

- "(...)Arkitekttävlingen ger förutsättningar att få fram goda idéer på komplexa problem. Hjälpmedelsinstitutet gav förutsättningarna för tävlingen med delfinansiering av förstudie och arkitekttävling. Projektävling valdes som tävlingsform eftersom det uppfyller upphandlingskrav i LOU(Lagen om upphandling). Prekvalificering valdes för att försäkra en kvalitetsnivå på inlämnade förslag och dels för att underlätta efterkommande juryarbete och urvalsprocess (begränsat antal förslag)."

-medverkande i utredningsgruppen.

Svaret jämfördes med arkitekternas utlåtande rörande prekvalificering samt deras orsak till val av deltagande.

"Generellt bör man se över upphandlingen av Arkitekttjänster. Idag sker upphandlingen efter pris. Kvalitet är en aspekt som behöver få utrymme vid upphandlingar av arkitekttjänster(...)". "(...)I inbjudna tävlingar är även oddsen att gå vidare högre än i allmänna tävlingar. När det gäller tävlingar är två-stegs tävlingar bra då de i steg ett är mindre resurskrävande; allt behöver inte lösas utan det gäller att få fram bra koncept och idéer."

- Arkitekt

Både utredningsgruppen samt arkitekterna tyckte att inbjudna tävlingar var ett bra sätt att säkra kvalitet utan alltför stora kostnader. Det var en metod med fördelar för byggherrar och

utvalda kontor. Att man uppmärksammade projekt med fokus på boende för äldre för allmänheten var en positiv följd av tävlingens massmediala intresse.

Deltagarna i utredningsgruppen var överraskade av det stora deltagandet och inskickade intresseanmälningar. Utredningsgruppen uttryckte att de fått känslan av att intresset för projekt om bostäder för äldre ökade bland arkitektkontor.

”Intresset var mot bakgrund av projektet mycket stort. Får känslan att offentliga beställare som vill bygga bostäder för äldre är intressanta kunder för arkitekterna och att man ser ett ökat antal uppdrag framöver. Troligen spelar även hjälpmedelsinstitutets program in som i sin tur leder till större exponering av tävlingsresultat mm än normalt.”

-medverkande i utredningsgruppen.

Intresseanmälan

Utredningsgruppen baserade sitt urval på intresseanmälan. Det var därför viktigt att denna var utformad på ett bra sätt som gjorde att utredningsgruppen kunde välja rätt arkitekt till uppdraget. Detta för att nå ett så kvalitativt resultat som möjligt i slutändan. I intresseanmälan fanns ett antal dokument som efterfrågades. Dessa antogs belysa kandidaternas förmåga att utveckla goda lösningar på tävlingsuppgiften.

I samtliga fall hade arkitektkontoren skickat in erforderliga handlingar, det förekom även att man adderade dokument som ej efterfrågats av arrangören. Bland de prekvalificerade arkitektkontorens intresseanmälningar kunde man se att kandidaterna gärna profilerade sig som kunniga inom äldreboenden. Detta var något som de valde att ta med utöver vad som begärdes i inbjudan. Kontoren visade att de arbetade efter en strategi och att de hade en utvecklad plan för att bidra med goda lösningar i ett åldrande samhälle.

”Vi har valt att lägga till lite utöver det som efterfrågas. Bland annat håller jag på att skriva en bok som är relevant i dessa frågor. Så vi klippte ur någon sida och tog med i intresseanmälan(...)”. ”(...)Det som är bra med en sådan här tävling är att man inte har en beställare, man har fria händer att kunna använda sina kunskaper. Man får göra det man vill och tror är den bästa lösningen på problemet. Jag vill ju gärna tro att det skulle vara bra med en del som visar på ett engagemang i denna fråga då jag själv är så pass insatt. Sen behövs det även en stor del kunskap men även friska fläktar som kan komma med nytänk. Det kompenserar vi här med en arbetsgrupp i olika åldrar. Jag tror att arrangören får ett bättre resultat av de med ett engagemang och relevant kunskap...”

- Arkitekt

Enligt utredningsgruppen fanns samtliga dokument samlade bland intresseanmälningarna och därför behövde man inte utföra platsbesök eller kontakta referenspersoner från tidigare projekt.

”Förutom en del formella krav så var de utslagsgivande kraven lämpliga referensobjekt och kvalificerad erfarenhet hos projektgruppen.”

-medverkande i utredningsgruppen.

”Vi bedömde informationen vi fick som tillräcklig och kunde göra vårt val utan kompletterande upplysning.”

-medverkande i utredningsgruppen.

Här fanns en viss skillnad i hur de två olika grupperna såg på intresseanmälan. Utformningen var väldigt fri och utbyggnadsmassan obegränsad. Arkitekterna behövde profilera sig för att sticka ut i mängden, samtidigt tog utredningsgruppen för givet att alla referenser stämde och gjorde inga studiebesök. Det nämndes i intervjumaterialet att arkitekterna hade svårt att veta vad som var relevant att ta med. Detta då man inte hade något genomfört referensprojekt med bostäder för äldre eller att de relevanta projekt man visade inte var tillräckligt outstanding.

”Alltid osäkert vad som efterfrågas. Vilka projekt visar tydligast vad vi står för?”

- Arkitekt

Urvalsprocessen

Utredningsgruppen menade att referensprojekten var av högsta relevans i urvalsprocessen. De analyserades utifrån flera perspektiv och i flera steg under utredningens gång. Man bedömde även hur projektgruppen var sammansatt, dess erfarenhet och kompetens.

”Inledningsvis bedömdes referensobjekten, om de dels var relevanta och dels väl utformade, funktionellt och estetiskt. Sedan bedömdes projektgruppen, dvs de personer som angavs som medverkande – deras erfarenhet och så långt möjligt deras kompetens.”

-medverkande i utredningsgruppen.

”Principen är, som beskrivits, att försöka hitta de referensprojekt och de arkitekter som är bäst skickade att lösa tävlingsuppgiften mot bakgrund av det aktuella projektet.”

-medverkande i utredningsgruppen.

Referensprojekten i intresseanmälningarna varierade både i omfattning och uttryck. Samtliga kontor hade med relevanta projekt som visade en bredd med olika typer av projekt. Här menade urvalsgruppen att efterfrågan inte enbart bestod av vård- och omsorgsboenden. Detta är även min uppfattning av arkitektens syn på relevanta referensobjekt.

”Arkitektonisk formgivning och dokumenterad erfarenhet av att arbeta med bostäder för äldre, ej enbart omvårdnadsboende.”

- Arkitekt

”(...)Återigen är det flexibilitet som gäller. Äldre är inte en homogen grupp, det gäller att anpassa utbudet av boende så att det finns en valmöjlighet för alla(...)”

- Arkitekt

”Det är egentligen ingen skillnad. Om jag åter igen ser till min egen situation, så vill jag kunna ha kvar kvalitéerna. Ljutföring, takhöjd, genomsiktighet och hur man rör sig är otroligt viktig. Kopplingen mellan ute- och inomhusmiljön är en central och viktig fråga, det är även något vi tog upp i vår intresseanmälan(...)”

- Arkitekt

När det gällde referensprojekten så efterfrågades relevans av utredningsgruppen. Arkitektkontoren talade mycket om att äldres bostäder inte skiljde sig från vanliga bostäder. Kontoren ansåg att dessa nyckelbegrepp; trygghet, livsglädje och värdighet som användes av arrangören i inbjudan var begrepp som borde kunna appliceras på alla typer av bostäder. Därför ansåg arkitekterna istället att det var viktigt med en generell och flexibel lösning på samtliga bostäder så att alla skulle kunna ha möjlighet att bo där. Arkitekterna framhöll snarare begreppen; integration, mångfald och helhet som viktiga utgångspunkter vid planering av äldres bostäder.

Utredningsgruppen antydde att det viktiga i valet av lämpliga kandidater inte enbart var referensprojekten, utan även att tävlingsteamet besatt rätt kompetens, hade erfarenhet från liknande projekt och att man arbetade kreativt.

”Att de tävlande har rätt kompetens och har arbetat med liknande projekt. Att det också finns en viss ”kreativ höjd” är viktigt.”

-medverkande i utredningsgruppen

”Utöver de formella kraven så gäller det att ”hitta” de företag som har bäst och mest relevant erfarenhet av det projekt man vill få belyst via tävlingen(...)”

-medverkande i utredningsgruppen.

När det gällde arkitekterna valde de att lyfta fram olika styrkor i intresseanmälan. En bred kompetens alternativt ett djupt engagemang var två olika utgångspunkter i dokumenten. Här behövs det utrymme för ytterligare information i intresseanmälan för att bedömningen ska bli rättvis. Utredningsgruppen var ute efter kreativitet, engagemang och bra kompetens men enligt min mening kommer detta inte naturligt fram bland de dokument som efterfrågades. Referensprojekten kan vara en bra kvantitativ källa men det behövs en mer kvalitativ del där arkitekten får uttrycka sig i ord.

"(...)I Norge använder man sig av något som kallas "projektförståelse", en del där man förklarar hur man tolkar uppgiften och hur man valt att sätta samman gruppen. Här beskriver och utvecklar man mer hur man tänker kring projektet. Man kan även redogöra för hur man ser på ett problem, lösning och hur man tänker angripa det hela."

- Arkitekt

Slutsatser

Sammanfattningsvis avslutas analysdelen i att försöka sammanställa några gemensamma drag och framgångsfaktorer hos de prekvalificerade arkitektkontoren. Vad var det som gjorde att utredningsgruppen valde just dessa fyra arkitektkontor? I utredningsgruppens utlåtande ser man att "relevanta och väl genomförda referensprojekt" var en gemensam nämnare hos alla kontoren. Relevanta projekt behöver inte nödvändigt vara bostäder för äldre, att kunna applicera trygghets- och tillgänglighetsbegrepp även på vanliga bostäder visar att engagemanget för generella lösningar på hela problematiken ligger till grund i kontorens arbete.

Att man har dokumenterad kunskap inom äldreboende och en välkomponerad projektgrupp är också uppmärksammat i samtliga fall. Detta kommer till uttryck i kontorens profil, presentationer och hänvisningar till tidigare erfarenheter. Projektgruppens sammansättning bör innehålla olika kompetenser, åldrar och kön. Detta stämmer bra överens med arkitekternas kommentarer kring deras framgång i intresseanmälan. Arkitekterna var aningen skeptiska till sina val och utbud av referensprojekt av olika anledningar. Därför påstår jag att utredningsgruppen ser till en helhet där kompetens inom boende för äldre ingår. Kan man på ett tydligt sätt visa en bredd i kompetens, god gestaltningsförmåga, ett engagemang och en väl genomtänkt projektgrupp så har kontoren definitivt ett par bra framgångsfaktorer att arbeta med.

5. Diskussion och slutsatser

Studien visar att attraktiva bostäder är en relevant referens med tanke på att senior- och trygghetsbostäder inte ska urskilja sig eller särbehandlas från övriga bostäder. Detta är även viktigt vid utveckling av vård och omsorgboenden. Det är snarare en fördel om man kan visa på hur vanliga bostäder kan användas av äldre. Genom att skapa bra bostäder där alla människor kan vistas och trivas i närmiljön kommer en mångfald och integration att bidra till ett mervärde som ökar kvaliteten i bostaden. Detta är något som bör gälla generellt för referensprojekten, relevanta projekt är inte enbart vård- och omsorgsboende. Ska vi planera för framtiden behöver begreppen tillgänglighet, trygghet och värdighet finnas med i alla typer av bostadsprojekt. Meningen är att finna en flexibilitet och variation som kan appliceras på fler grupper än äldre, som inte är en homogen grupp med samma förutsättningar. Kan arkitektkontoren visa upp projekt där de byggt tilltalande, integrerade och attraktiva miljöer som kan appliceras på fler än äldre tar man steget till att utveckla arkitektur för ett åldrande samhälle.

Projektorganisation och samordning

När det gäller sammansättningen av projektorganisationen är det viktigt att visa upp en grupp där kunskapen kring äldre frågor är bred. Boende för äldre involverar ofta en rad

olika regler och lagar som tillkommer utöver vanliga bostäder. Ska man bygga ett vård- och omsorgsboende är det även lagar gällande arbetsplats och hygien som måste in i planeringen. Därmed är erfarenhet en viktig aspekt för att samordningen mellan alla konsulter ska ske så smidigt som möjligt. En viktig del som jag saknar är en argumentation kring varför och hur kontoren tänkt kring den sammansatta gruppen. Ett antal bifogade cv:n säger inte mycket om hur samarbetet eller gruppen fungerar.

Samordningen av projektet bör innefatta hur arkitekter och byggherrar/ beställare väljer att bemöta och kvalitetssäkra den bebyggda miljön. Det är trots allt kanske ens sista boende i livet, så värdighetsaspekten bör få större utrymme i diskussionen. Engagemang, helhetstänkande och smarta lösningar skapas fördelar för äldres kvalitet i vardagen. Det är här hemligheten ligger till ett lyckat projekt som kan bringa kvalitet i byggandet för äldre, vilket kommit fram under intervjuenkäten. De ansvariga arkitekterna nämner återkommande vikten av helheten, engagemanget och drivet som behövs för att kunna tillmötesgå den efterfrågan som finns för att utveckla arkitektur i ett åldrande samhälle. Utmaningen ligger i att kombinera en individanpassad arkitektur med generella krav på tillgänglighet i samhället.

Planering och integration

Utifrån del två av intervjuenkäten syns ett mönster när det gäller planering av bostäder för äldre. Äldres bostäder bör egentligen inte skilja sig allt för mycket från "vanliga" bostäder. Viktigt är att man ser äldre som individer och inte en homogen grupp där alla lever efter samma förutsättningar och villkor. Däremot bör man arbeta med gemenskap och integration som teman i en personlig bostad och närmiljö för att anpassa byggandet efter målgruppens behov. Arkitekturen behöver kunna varieras för att tillgodose fler behov. Tillgänglighet är en annan aspekt som måste till i hela byggnadsbeståndet och tillämpas på alla typer av bostäder och miljöer, om samhället ska vara hållbart i ett länge perspektiv. Bostäder som byggs idag kommer på så sätt kunna användas av äldre när den efterfrågan blir allt mer påtaglig när andelen äldre ökar.

Helhet och värdighet

För att uppnå ett gott resultat när man planerar bostäder för äldre är målet en helhet. Det är många frågor och aspekter att ta hänsyn till och därför är en större djupdykning i problem och frågor viktig. Det nämns i en av intervjuerna ett dokument som används i Norge vid intresseanmälningar. Det omnämnda dokumentet är en "projektförståelse" som blir en kvalitativdel där arkitektkontoren kan resonera kring uppgiften och dess problematik. Här argumenterar kontoren om vikten av hur man ser på problematiken samt hur och varför man väljer att arbeta med uppgiften. Detta låter som ett utmärkt sätt för kontoren att visa upp bakomliggande tankar och idéer, för de finns där och är oerhört viktiga i en utvärdering och val av lämpliga kandidater. Med detta dokument skulle utredningsgruppen ur ett samlat perspektiv kunna avgöra om kontoren är insatta, engagerade och medvetna om de aktuella frågorna. Att kunna få ta del av varför projektgruppen blivit sammansatt på ett visst sätt skulle kunna skapa en större förståelse kring de bakomliggande tankegångarna.

Begreppet värdighet behöver klargöras när det gäller boende för äldre. Arkitekter måste få upp ögonen, reda ut begrepp och vända förutfattade meningar kring äldres boende till något positivt. Här ser jag en lösning i att arrangera tävlingar och lyfta fram goda exempel på attraktiva bostäder och miljöer som tilltalar alla. Äldre vill inte bli räknade som en särskild grupp utanför samhället. De äldre behöver integreras och vara en del i

sammanhanget. Man kan fortfarande bidra och vara till nytta, känna sig delaktig och därmed inte borträknad. Detta är en viktig aspekt i kvalitetsfrågan om värdighet.

Den inbjudna tävlingen

Enligt enkäten använder byggherren sig av en inbjuden tävling på grund av tidigare goda erfarenheter. Byggherren ser även tävlingen som ett bra sätt att få in många kreativa lösningar och idéer kring problemet. Jag kan tycka att det verkar bra att arrangera en tävling ur ytterligare två synpunkter som kommit fram efter enkätintervjun. Dels är det ett relativt enkelt sätt för arkitektkontoren att med mindre resurser och avsatt tid höja oddsen för ett deltagande i inbjudna tävlingar. Det är även ett sätt för allmänheten och inte minst för de äldre att få positiva referenser kring aktuella projekt. Genom att uppmärksamma boende för äldre genom tävlingar ökar man dessutom efterfrågan. De vet vad de har för möjligheter och vad de kan förvänta sig. Genom att underlätta för äldre, göra dem och andra medvetna kommer fler få upp ögonen kring problematiken.

När det gäller själva bedömningen av de inskickade bidragen utgår arrangörens granskare först och främst från referensprojekten. Med tanke på att jag i min analys kom fram till att arkitektkontoren tyckte att det var svårt att välja ut/ sticka ut i sina bidrag kan jag se ett problem. Det kan vara svårt för utredningsgruppen att göra en rättvis bedömning när arrangören enbart har referensprojekt att utgå ifrån. Detta gör det även svårt för nyetablerade kontor att delta i tävlingen. Därför bör det redan i inbjudan framgå vad som menas med "relevanta projekt" och att minst ett av de inbjudna kontoren kan vara nystartat utan genomförda projekt.

Avslutande kommentarer

Prekvalificering verkar vara en bra och gynnsam metod för att säkra kvalitet i projekt som behandlar boende för äldre. Metoden gagnar såväl arrangör som tävlande kontor då processen inte är alltför resurskrävande men ändå levererar vad som efterfrågas. Processen ger även möjlighet för äldre att få bättre referensramar kring deras framtida boendeformer och alternativ.

För att utredningsgruppen ska kunna göra en så rättvis bedömning visar studien att en kvalitativ del som kompletterar de övriga dokumenten bör införas. Det bör vara en typ av problemförståelse där arkitektkontoren kan förklara och argumentera för hur de tänker kring projektet och dess problem. På det här sättet skulle alla kontor ges samma möjlighet att skapa en helhet i sin presentation och intresseanmälan. Detta dokument skulle kunna vara till fördel och ibland även avgörande i utredningsgruppens granskning av inskickade intresseanmälningar.

Samordningen av projekt rörande äldres bostäder bör få större fokus. Att bygga för äldre är så mycket mer än att bara producera och leverera tillgänglighetsanpassade lägenheter. Det behövs en kvalitetssäkring som följer upp och underhåller kvalitetsarbetet även efter att verksamhet alternativt byggherrar tar över. Arkitektens roll bör få större utrymme under hela byggprocessen för att skapa den helhet som är nödvändig för ett kvalitativt boende för äldre.

6. Referenser

Litteratur

Brummett, B. (2010). *Techniques of close reading*. Los Angeles: SAGE Publications.

Kärnekull, K. (2009). Bo på äldre dar. *Arkitektur*, 7, 52-59.

Paulson, J. (2008). *Boende och närmiljö för äldre*. Stockholm: Stiftelsen Arkus.

Rönn, M. (2007). *En fråga om kvalitet*. Stockholm: Santérus förlag.

Rönn, M. (2011). *Den prekvalificerade tävlingen – hur utses arkitekter till inbjudna arkitekttävlingar?*. Arkitekturskolan, Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Stockholm. Tillgänglig på Internet:

http://www.kth.se/polopoly_fs/1.205319!/Menu/general/column-content/attachment/Den%20prekvalificerande%20t%C3%A4vlingen.pdf
[Hämtad 11.11.14].

Wijk, H. (2004). *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Statistiska centralbyrån. Befolkningsframskridningar.

www.scb.se. 2007/05/EC. Tillgänglig 2011-10-20.

<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Visavar.asp?yp=tansss&xu=C9233001&huvudtabell=BefolkprognRev2007&deltabell=01&deltabellnamn=Folkm%20E4ngd+efter+%20E5lder+och+k%20F6n%20E++%20C5r+2007%20D2050&omradekod=BE&omradetext=Befolkning&preskat=0&innehall=Befolkprogn&starttid=2007&stopptid=2050&Prodid=BE0401&fromSok=&Fromwhere=S&lang=1&langdb=1>

Hjälpmedelinstitutet. Boinflyttande för äldre i Gävle – Program för arkitekttävling, Almvägen i staddelen Fridhem, Gävle

www.hi.se 2011/10/EC. Tillgänglig 2011-11-20.

<http://www.hi.se/Global/Dokument/bobra/2011/Arbete%20i%20projekten/Program%20f%C3%B6r%20arkitektt%C3%A4vling%20G%C3%A4vle.pdf>

SOU 2008:113. *Bo bra hela livet*, Slutbetänkandet av äldreboendedelegationen. Stockholm.

www.regeringen.se 2008/12/EC. Tillgänglig 2011-11-20

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/79/43/6931fce1.pdf>

Sveriges kommuner och landsting. *Framgångsfaktorer inom äldreomsorgen – En analys utifrån kommunernas resultat 2009*.

www.skl.se 2010 Tillgänglig 2011-12-08

http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc39818_1.pdf

Personliga källor

- Telefonintervju 2011-11-14 med Rachel Belatchew Lerdell, RB Rahel Belatchew Arkitektur AB/Urbio AB.
- Intervju 2011-11-15 med Johanna Holm Bodin, Basark AB.
- Intervju 2011-11-21 med Kerstin Bernow & Eva Nyberg, Nyréns arkitektkontor .
- Telefonintervju 2011-11-23 med Anders Medin, White arkitekter AB.

- Enkät 2011-10-10 Bo Bäckström, Gavlegårdarna.
- Enkät 2011-10-10 Bengt Anefall, arkitekt (konsult).
- Enkät 2011-10-10 Elin Byström, fysisk planerare (konsult).

Föreläsningar

Husberg, L. (2009). Vigs ängar nu, då och i framtiden.

7. Bilagor

Intervjuenkät

Intervjuenkät avseende äldreboendet Almvägen, Gavlegårdarna.

Bakgrund:

Denna intervju har utformats för att användas i den slutliga uppsatsen i kurserna "Arkitekturens kvalitetsfrågor" och "Arkitektur för ett åldrande samhälle". Uppsatsen kommer att behandla prekvalificering som metod för att säkra kvalitet i boendeprojekt för äldre.

Intervjun grundar sig på ett specifikt fall där AB Gavlegårdarna använt sig av prekvalificering avseende en projekttävling med bostäder för äldre på Almvägen i stadsdelen Fridhem, Gävle.

Syftet är att intervjun ska lyfta fram hur de prekvalificerade kontorens "ansvariga arkitekter" ser på projektet och framtidens boende för äldre.

Intervjuenkäten kommer att utföras med de fyra prekvalificerade arkitektkontorens ansvariga arkitekter. Vidare kommer intervjun bestå av två delar, dels en kvantitativ del och en kvalitativ del. Den kvantitativa delen består av 10 enklare kortsvarsfrågor och kommer skickas ut i förväg innan intervjutillfället. Vid intervjutillfället kommer den kvantitativa delen att kompletteras med en antal kvalitativa frågor där den intervjuade får tillfälle att utveckla sina svar.

Samtliga intervjuenkäter kommer att behandlas konfidentiellt och svaren kommer att anonymiseras. Den intervjuade kommer att få kommentera den slutliga bearbetningen av intervjuenkäten före anonymiseringen och dataanalysen.

Praktisk information:

Arkitektkontor:

Namn (Ansvarig arkitekt):

Datum:

Klockslag:

Plats:

DEL1:

Del 1 består av kortsvarsfrågor som enkelt kommer kunna besvars i förväg innan intervjutillfället och del 2, den kvalitativa delen av intervjun genomgörs.

Frågor om äldreboendet Almvägen, Gavlegårdarna:

1. Brukar ni vara ansvarig för projekt avseende boende för äldre?

Ja

Nej

Plats för egen kommentar:

2. Var det en självklarhet för er att delta AB Gavlegårdarnas inbjudna tävling?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

3. Hade ni en given sammansättning av den tänkta projektgruppen?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

Frågor kring intresseanmälan:

4. Är det alltid samma person som utformar era intresseanmälningar?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

6. Har ni valt att tillägga något i intresseanmälan utöver vad som efterfrågades?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

5. Anser du att er intresseanmälan har några särskilda styrkor?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

7a. Anser du att er intresseanmälan har några svagheter?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar

Om JA gå vidare till fråga 7b, om NEJ hoppa till fråga 8.

7b. Tycker du att ni lyckades göra dessa svagheter till er fördel i alla fall?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

8. Var det enkelt att välja ut era referensprojekt?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

9. Skiljer sig denna intresseanmälan från andra intresseanmälningar ni gjort?

Ja   Nej

Plats för egen kommentar:

10. Vad tror du gjorde att ni blev prekvalificerade i just denna tävling?

Plats för egen kommentar:

DEL 2:

Del 2 är den kvalitativ del där den intervjuade kommer att kunna utveckla sina svar mer ingående. Denna del kommer att med tillåtelse från den intervjuade att spelas in.

Framtidens boende för äldre

1. Hur ser ni på framtidens boende för äldre, vart bör fokus ligga och hur resonerar ni kring begreppen trygghet, livsglädje och värdighet?

2. Tycker du att det finns något i utformningen av intresseanmälan som skulle kunna anpassas så att kvaliteten kan säkras inom denna typ av projekt för äldre? Någon del du saknar

3. Tycker du att bygga för äldre skiljer sig mycket i förhållande till andra projekt. Är det något som du anser är speciellt avgörande för att ett projekt ska bli lyckat och hålla god kvalitet?

Enkät- Utredningsgruppen

2011-10-10

Intervjuguide

Namn:

Anonymitet (sätt ett kryss)

- ja, jag vill vara anonym
- nej, jag behöver inte vara anonym

Personliga uppgifter (sätt ett kryss)

- Man
- Kvinna

Ålder (sätt ett kryss)

Din ålder

- yngre än 30 år
- 31- 40 år
- 41 - 50 år
- 51 – 60 år
- äldre än 60 år

Profession /yrkestillhörighet (sätt ett kryss)

- Arkitekt
- Stadsplanerare/Samhällsplanerare
- Ingenjör
- Ekonom
- Jurist
- Vård/omsorg
- Annat

Erfarenhet

Antal år i yrket/befattningen

- 1- 5 år
- 5-10 år
- 10-20 år
- 20-30 år
- 31 år eller mer

Dina huvudsakliga arbetsuppgifter (sätt högst två kryss)

- Arkitektur/byggnadsplanering
- Stadsplanering/samhällsplanering/detaljplanering
- Handläggning av tillståndsärenden/motsvarande
- Beställare/upphandlare
- Projektledare
- Avdelningschef/motsvarande
- Chef/stabsfunktion
- Annat

Frågor

1) Tävlingen och tävlingsform

Hur kom det sig att Gavlegårdarna/Gävle kommun valde att arrangera en inbjuden tävling om bostäder för äldre på Almvägen. *Beskriv din minnesbild av bakgrunden till tävlingen och valet av tävlingsform (inbjuden arkitektävling med prekvalificering).*

Svar:

2) Bedömagruppen – granskare av intresseanmälningarna

Vem satte bedömagruppen? Hur bestämdes vilka personer som skulle bedöma (granska/ utvärdera) arkitektkontorens intresseanmälningar? *Hur kom det sig att du ingick i bedömagruppen och att den sattes samman av flera personer, enligt din mening?*

Svar:

3) Skall-krav och utvärderingskriterier i inbjudan

I inbjudan till prekvalificeringen redovisar arrangören skall-krav som arkitektkontorens intresseanmälning/ansökningar måste uppfylla och vilka kriterier som skall styra urvalet av tävlande arkitektkontor. Vem utarbetade inbjudan och bestämde innehållet. *Beskriv din minnesbild av hur skall-kraven och utvärderingskriterierna i inbjudan togs fram.*

Svar:

4) Information i intresseanmälningar/ansökningshandlingar

Arkitektkontorens intresseanmälningar/ansökningshandlingar ligger till grund för valet av kandidater till inbjudna tävlingar. Fanns det några uppgifter i beslutsunderlaget som var särskilt viktiga för ditt val av tävlande? *Beskriv den information som var viktigast för ditt/bedömningsgruppens val av arkitektkontor till den inbjudna tävlingen?*

Svar:

5) Antal tävlande, språk och prissummor

Det är vanligtvis 3-6 arkitektkontor pekade ut för medverkan i inbjudna tävlingar. Vem bestämde hur många arkitektkontor som skulle bjudas in till tävling? Hur kom det sig att tävlingsspråket blev svenska? Hur bestämdes prissummor och ekonomiska ersättningar till tävlande arkitektkontor? *Beskriv din minnesbild av hur beslutet växte fram i fråga om antal arkitektkontor som skulle bjudas in till tävlingen, valet av tävlingsspråk och ekonomiska ersättningar till inbjudna arkitektkontor?*

Svar:

6) Kompletterande uppgifter om arkitektkontoren

Fick du tillräcklig information om arkitektkontoren via deras intresseanmälningar/ansökningar och referenser eller hade du behov av kompletterande upplysningar inför urvalet av kandidater till tävlingen? Tog bedömargruppen kontakt med referenspersoner hos byggherrar och byggföretag som samarbetet med arkitektkontoren? *Beskriv ditt behov av upplysningar om arkitektkontoren och hur detta informationsbehov tillgodosågs vid valet av kandidater till tävlingen.*

Svar:

7) Urvalsprocessen

Urvalsprocessen brukar innehålla en serie granskningar/utvärderingar av kandidater på vägen till slutligt val av 3-6 arkitektkontor till tävlingen/tävlingsuppgiften. *Beskriv din minnesbild av urvalsprocessen från den första granskningen av ansökningshandlingar till slutligt val av arkitektkontor till den inbjudna tävlingen om äldreboenden.*

Svar:

8) Det slutliga valet av tävlande - beslutsprincip

Fanns det någon beslutsprincip eller modell för utvärderingen som låg till grund för valet av arkitektkontor till den inbjudna tävlingen? Hur graderades/jämfördes kandidaternas kvaliteter? Förekom studiebesök och externa kontakter med byggherrar eller byggföretag? *Hur skulle du vilja beskriva den beslutsprincip eller modell som du/bedömargruppen använde inför det slutliga valet av arkitektkontor till tävlingen?*

Svar:

9) Antal möte och eventuella studiebesök

Hur många gånger behövde bedömargruppen träffas för att komma fram till vilka arkitektkontor som skulle bjudas in till tävlingen? *Redovisa din minnesbild av mötesverksamheten och eventuella studiebesök under urvalsprocessen.*

Svar:

10) Överraskande

En inbjudan till prekvalificering kan antingen resultera i ett förväntat antal intresseanmälningar från arkitektkontor eller utmynna i förvåning och ett oväntat svar från branschen. *Var det något som överraskade dig eller som du upplevde som ovanligt i urvalsprocessen?*

Beskriv:

11) Erfarenheter

Ser du dig som en erfaren bedömare av arkitektkontor eller var det första gången som du fick möjlighet att välj ut deltagare till en inbjuden arkitekttävling/motsvarande? *Beskriv dina erfarenheter från medverkan i urval av arkitekter till uppdrag och tävlingar.*

Svar:

Tack för din medverkan!

Magnus Rönn

08-790 85 65, 070-5516007

E-post: magnus.ronn@arch.kth.se